

VN/6256/2019

Hörande av språkgrupper för regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021

Svenska Finlands folkting tackar för möjligheten att höras för regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021 och svarar på frågorna enligt följande:

1. Digitalisering

Hur bedömer ni att de språkliga rättigheterna tillgodoses i myndigheternas digitala tjänster och hur har den språkliga tillgången till de digitala myndighetstjänsterna tryggats på allmän nivå?

Vilka viktiga framsteg och/eller utmaningar ser ni i detta avseende?

Enligt Folktinget förverkligas de språkliga rättigheterna i varierande grad i myndigheternas digitala lösningar. En tvåspråkig myndighet ska tillhandahålla välfungerande digitala tjänster på både svenska och finska. Om så inte är fallet finns det en risk att svenskspråkiga personer föredrar att inte använda den svenskspråkiga tjänsten. På sikt kan detta i så fall leda till att informationen på svenska uppdateras mera sällan eller kanske anses som onödig. Också när en myndighet använder artificiell intelligens (AI) är det viktigt att man kan erbjuda fullgoda och tillförlitliga tjänster på både svenska och finska.

När en tvåspråkig myndighet upphandlar en digital tjänst som befolkningen ska använda är det viktigt att de språkliga aspekterna iakttas i varje skede av upphandlingsförfarandet. Det här gäller alltså redan anbudsörfarandet och upphandlingsannonsen samt upphandlingsavtalet. Vissa tjänsteproducenter som erbjuder service på svenska är riksomfattande, eftersom befolkningsunderlaget är mindre. Eventuella sökfunktioner bör därför ge användarna möjlighet att söka också riksomfattande tjänsteproducenter, inte endast lokala eller regionala producenter.

Lagstiftningen gällande digitala tjänster bör ses över och uppdateras. Lagstiftningen motsvarar inte dagens digitala verklighet där de digitala tjänsterna konstant utvecklas, blir mer omfattande och får en allt större vikt i det dagliga livet.

Lagstiftningen bör uppdateras för att garantera att servicen är jämlik på båda nationalspråken och för att rätta ut de frågetecken som finns gällande omfattningen av digitala tjänster som myndigheterna bör erbjuda på våra två nationalspråk.

Ett exempel på en konkret utmaning är att de digitala tjänsterna inte alltid är kompatibla på båda nationalspråken när de tas i bruk. Som exempel kan nämnas webbtjänsten Suomi.fi, som upprepade gånger har aktualiserats inom Folktingets språkskyddsverksamhet. Frågorna har gällt bland annat svenskspråkiga personers adresser, som har blivit finskspråkiga i Suomi.fi:s adresssystem, och webbsidor som har ändrat språk trots att man har valt svenska som servicespråk på ingångssidan.

Ett annat exempel är myndigheternas chatttjänster, som direkt ska betjäna allmänheten. Det kan ibland dröja flera år innan de kan användas på svenska, vilket har gällt Skatteförvaltningens och fortfarande gäller TE-byråns chatttjänst. Det är inte acceptabelt att svenskspråkiga personer måste vänta så länge på att få tillgång till tjänster på sitt eget språk. Därtill uppdaterar myndigheterna ofta sina webbsidor mer sporadiskt med information på svenska. Ett exempel på fördröjd information på svenska är Institutets för hälsa och välfärd information om covid-19 på webben våren 2020. Det händer dessutom att myndigheter förbiser att översätta information till svenska.

Folktinget ser det också som viktigt att lyfta upp språkets betydelse i samband med att en myndighet namnger en webbtjänst, som riktas till allmänheten. Till exempel Suomi.fi och Kanta.fi är enspråkigt finska namn, som inte utåt signalerar att tjänsterna är tvåspråkiga. Namn på webbtjänster borde vara tvåspråkiga för att de ska vara förståeliga på båda språken och för att de ska kännas användarvänliga och välkomnande. Idealet är ett namn som fungerar på båda nationalspråken.

2. Polis- och räddningsväsendet

Hur bedömer ni att de språkliga rättigheterna tillgodoses i polisens och räddningsväsendets tjänster och hur har den språkliga tillgången till myndighetstjänster tryggats på allmän nivå?

Vilka viktiga framsteg och/eller utmaningar ser ni i detta avseende?

När det gäller polisens och räddningsväsendets tjänster bedömer Folktinget att svenskspråkiga personers språkliga rättigheter inte tillgodoses i tillräcklig utsträckning. Den svenskspråkiga minoriteten i tvåspråkiga kommuner har bedömt polismyndigheternas service på svenska och gett skolvitsordet 7,3 medan

den finskspråkiga minoriteten har gett vitsordet 9 (Språkbarometern 2020). Det här är en anmärkningsvärd skillnad, som borde analyseras närmare och leda till konkreta åtgärder. Det saknas motsvarande forskningsresultat gällande räddningsväsendet.

Folktinget har tagit emot anmälningar som utgör exempel på detta. I ett fall hade en svenskspråkig person ringt polisens rådgivningstjänst, 0295 419 800, för att diskutera en kommande anmälan. Polisen kunde inte betjäna på svenska, vilket ledde till att anmälan förblev ogjord. En annan person hade också kontaktat polisen telefonledes och önskat få svenskspråkig service. Men detta lyckades enligt uppgift först när personen hade meddelat att han riktar ett klagomål till riksdagens justitieombudsman. Efter detta blev personen uppringd av en konstapel som talade svenska.

År 2017 kontaktades Folktinget av en person vars minderåriga barn hade förts till Helsingfors tillnyktringsstation, där personalen inte talade svenska. Barnet led av stor rädsla för vårdinrättningar, och enligt föräldern ledde detta samt kommunikationssvårigheter till att barnet fördes till polisstationen. I samband med att barnet fördes till polisstationen kontaktades föräldern av polisen och socialjouren i Helsingfors, men dessa pratade endast finska. Föräldern ringde senare polisen, räddningsväsendet och tillnyktringsstationen för att försöka få en bild av vad som hänt, men alla samtal fördes på finska. Föräldern kontaktade på Folktingets inrådan diskrimineringsombudsmannen. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden fällde polisen för diskriminering på grund av språk (Dnr 616/2018, 14.5.2020).

En utmaning inom både polisväsendet och räddningsväsendet gäller tillgången till svenskkunniga poliser respektive räddningsmän. Frågan om hur den svenskspråkiga polisutbildningen och räddningsmannautbildningen organiseras har visat att det finns ett uppenbart behov att stärka verksamhetsförutsättningarna för utbildningen inom båda förvaltningssektorerna.

Polisyreshögskolan ordnar regelbundet polisutbildning på svenska. Men den svenskspråkiga utbildningsenheten har en ytterst liten personalstyrka och dessutom begränsade möjligheter att anlita utomstående föreläsare. Det här försvårar möjligheterna att upprätthålla utbildningens kvalitet på samma höga nivå som den finskspråkiga utbildningen. Folktinget konstaterar att det finns ett angeläget behov att stärka utbildningsenhetens verksamhetsförutsättningar för att verksamheten ska kunna tryggas också på lång sikt.

Inom räddningsväsendet finns ett akut behov av räddningsmannautbildning på svenska, eftersom sådan utbildning inte har ordnats sedan år 2012. Det är viktigt att utbildningen ordnas regelbundet inom de tvåspråkiga områdena i landet för att underlätta rekryteringen av svenskkunniga studerande och lärare. Folktinget föreslår att ansvaret för att ordna räddningsmannautbildningen på svenska överförs permanent från Räddningsskolan i Kuopio till Helsingfors räddningsskola, så att staten samtidigt övertar finansieringen av utbildningen.

Det finns därtill fem tvåspråkiga regionala polisenheter med svenska som majoritetsspråk inom tre tvåspråkiga polisinsättningar. Enheterna har inrättats för att trygga särskilt den svenskspråkiga polisservicen och de ansvarar dessutom för att utveckla den svenskspråkiga servicen inom respektive polisinsättning. Men enheterna har inte en formell ställning och befogenheter som gör det möjligt att fullfölja detta uppdrag. De regionala enheternas verksamhetsförutsättningar och organiseringen av den språkliga servicen har dessutom försvagats betydligt till följd av de strukturförändringar (PORA I och III) som har genomförts inom polisförvaltningen. Folktinget har som en åtgärd föreslagit att inrikesministeriet genom förordning preciserar de regionala enheternas ställning och uppgifter, särskilt med avseende på enheternas uppgift att trygga och utveckla polisservicen på svenska inom respektive polisinsättning.

Dessa frågor behandlar Folktinget närmare i de skrivelser till inrikesminister Maria Ohisalo (15.12.2020 och 24.6.2021), som bifogas.

Allmänt taget kan det konstateras att personalen har en nyckelposition med avseende på förverkligandet av språkliga rättigheter. När det gäller offentliga säkerhetstjänster, som inom polis- och räddningsväsendet, är det synnerligen viktigt att varje enskild person får service och hjälp på sitt eget språk, svenska eller finska. När tillgången till svenskkunnig personal är begränsad krävs det systematik och planering för att man ska kunna tillgodose svenskspråkiga personers språkliga rättigheter i praktiken. Det är därför viktigt att genom till exempel ett språkprogram precisera hur de språkliga rättigheterna ska säkerställas. Ett exempel på god praxis är det språkprogram som Egentliga Finlands räddningsverk antog år 2018.

3. Undervisning

Har och på vilket sätt har era språkgruppers språkliga behov tillgodosetts inom undervisningssektorn?

Den svenskspråkiga skolstigen är grunden för ett tvåspråkigt och jämlikt Finland.

För att de språkliga rättigheterna ska uppfyllas inom utbildningen är det av avgörande betydelse vad som stadgas i utbildningslagstiftningen och hur utbildningsförvaltningen är organiserad både nationellt och kommunalt.

Enligt lagen om grundläggande utbildning är skolans undervisningsspråk antingen finska eller svenska. I lagen om småbarnspedagogik föreskrivs att kommunen ska se till att varje barn kan få småbarnspedagogik på sitt modersmål. Skrivningarna i lagstiftningen är starka och ska trygga de svenskspråkigas rätt till småbarnspedagogik och utbildning på sitt eget språk.

I tvåspråkiga kommuner är det viktigt att småbarnspedagogiken och skoladministrationen är uppdelad på språklig grund samt att det finns separata beslutsfattarorgan med befogenhet att fatta beslut som berör respektive språkgrupp.

Många elever i den svenskspråkiga skolan kommer från hem och familjer där ena föräldern är svenskspråkig och den andra föräldern är finskspråkig. Majoriteten av de tvåspråkiga familjerna väljer i dag den svenskspråkiga skolan, vilket är oerhört viktigt med tanke på svenska språkets ställning i Finland på längre sikt. För att de tvåspråkiga familjerna ska välja den svenska skolan är det av stor betydelse att den håller minst lika hög kvalitet som den finskspråkiga skolan. Det gäller både personalresurser, lärresurser och andra faktorer som påverkar undervisningen och inläringen.

Vilka viktiga framsteg och/eller utmaningar ser ni i detta avseende?

För att garantera att den svenskspråkiga utbildningen beaktas i all planering behöver den svenskspråkiga utbildningen en koordinerande resurs för den svenskspråkiga verksamheten vid undervisnings- och kulturministeriet. För att kunna utveckla den svenskspråkiga utbildningen jämsides med den finskspråkiga behövs separat data om den svenskspråkiga utbildningen. Verksamhetsförutsättningarna för Utbildningsstyrelsens svenska enhet bör även i fortsättningen garanteras.

Inom den statliga och kommunala förvaltningen och myndigheten bör finnas tillräckligt med personresurser och finansiering reserverad för utvecklingen av de svenska strukturerna och verksamheten som en del av den nationella och kommunala utbildningsagendan.

I regeringsprogrammet ingår en skrivning om ett program för att befrämja inläringen av det andra inhemska språket i skolan. Arbetet med att utarbeta programmet bör inledas omedelbart.

Tidigareläggningen av undervisningen i svenska i den grundläggande utbildningen har lett till att undervisningstimmar i svenska i den grundläggande utbildningens sista årskurser är för få, i värsta fall får eleverna i den grundläggande utbildningens sista årskurs ingen undervisning i svenska överhuvudtaget. Timresurserna bör utökas så att inget glapp uppstår mellan de olika utbildningsstadierna.

Till klasslärarutbildningen samt till den grundläggande utbildnings/gymnasiets läroplan bör fogas en obligatorisk studiehelhet som fokuserar på den nordiska gemenskapen, historien, kulturen och språket.

Studentexamensreformen som gjorde studentsvenskan till ett frivilligt ämne har lett till att allt färre studenter skriver svenskan i studentexamen. Det här återspeglar sig också i myndigheternas kunskaper i svenska. Högskolorna borde ge sökande/studerande tilläggspoäng för studentsvenskan och på så sätt motivera studerande att redan i gymnasiet läsa och lära sig svenska. Det skulle även öka intresset för att skriva svenska i studentexamen.

Tillgången till svenskspråkig behörig personal inom bland annat småbarnspedagogiken och elevvården (skolpsykolog, skolkurator) är uppgiftsområden som kräver ständig uppmärksamhet och arbetsinsatser på nationell nivå.

Skillnaderna i utbudet av läromedel inom den svensk- och finskspråkiga utbildningen är stor. Tillräckliga statliga medel bör öronmärkas för att underlätta produktionen av högklassiga lärresurser på svenska. Svenskspråkiga lärresurser bör uppdateras och förnyas i samma takt som motsvarande lärresurser på finska. Båda språkgrupperna har rätt till läroplansenliga läromedel av hög kvalitet.

Av svenskspråkiga högskoleutbildade som ansöker om en statlig tjänst förutsätts ofta utmärkta kunskaper i finska medan det av finskspråkiga förutsätts enbart nöjaktiga kunskaper i svenska. En svenskspråkig högskoleutbildad måste avlägga språkkompetensexamen i finska för att kunna söka en statlig tjänst. Språkprovet kostar 454 euro. Kravet på utmärkta kunskaper i finska samt den höga kostnaden för språkkompetensexamen försätter svenskspråkiga högskoleutbildade i en ojämlig position. Detta kan vara en orsak till att andelen svenskspråkiga tjänstemän vid statliga myndigheter är proportionellt sätt t.o.m. mindre än svenskspråkigas andel av befolkningen i nuläget, vilket är klart otillräckligt. För att åtgärda detta problem bör det vara avgiftsfritt för svenskspråkiga att avlägga den språkexamen i finska som krävs för att kunna ansöka om en statlig tjänst. Möjligheten att sänka språkkravet i finska för statliga tjänster bör även utredas. Därtill kunde ansvaret för anordnandet av det s.k. stora språkprovet i finska även ges till högskolorna.

Lagen föreskriver att invandrare och flyktingar har rätt att välja integration på finska eller svenska. Med tanke på tvåspråkigheten är det viktigt att både kommuner och myndigheter aktivt informerar om och utvecklar möjligheten till integration på svenska.

Med tanke på en lyckad integration är det viktigt att det i lärarutbildningen och i utbildningen för småbarnspedagoger ingår studieavsnitt/innehåll om mångkulturalism och hur man bemöter elever och vårdnadshavare med annan kulturell och etnisk bakgrund.

4. Hur stor är er språkgrupp (den andel som bor i Finland)?

Enligt befolkningsregistret är ca 287 000 personer registrerade som svenskspråkiga, vilket motsvarar 5,2 procent av befolkningen. Folktinget har låtit göra en statistisk rapport

över finlandssvenskarna. Rapporten, som utkom i maj 2021, baserar sig på officiell statistik t.o.m. år 2019 och är sammanställd av professor Jan Saarela.
[Finlandssvenskarna 2021 statistisk rapport Folktinget KLAR.pdf](#)

5. Hur upplever ni det rådande språkklimatet?

Folktingets uppdrag är att befrämja den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter och den svenska kulturen. Utgående från vårt uppdrag uttalar vi oss i detta fall enbart om inställningen till svenska språket. Enligt den språkbarometer som Åbo Akademi gjort på uppdrag av justitieministeriet upplever svenskspråkiga i kommuner där svenska språket är i minoritet att språkklimatet försämrats något under de senaste åren. Den svenskspråkiga minoriteten som uppger att förhållandet mellan svensk- och finskspråkiga blivit bättre eller mycket bättre är bara en procentenhet större än andelen som uppger att förhållandet blivit sämre eller mycket sämre. Finskspråkiga som är i minoritet upplever i mycket mindre grad att förhållandet skulle ha blivit sämre. Enligt språkbarometern upplever svenskspråkiga grupper oftare fördomar och trakasserier för att de talar svenska än finskspråkiga för att de talar finska. Det uppges att språkklimatet påverkas av majoritetsbefolkningens attityder, samhällsdebatten, kunskap och medvetenhet om de språk som talas i landet, möjligheterna att använda det egna språket, minoritetens andel, språkkunskaperna, kontakter mellan språkgrupperna och samhörigheten med den egna och den andra språkgruppen (Språkbarometern 2020).

Folktinget får årligen över 100 kontakter av personer som upplever att de fått bristande service på svenska. I de fall då kontakterna gäller brister i myndigheters skyldighet att erbjuda service på svenska, kontaktar Folktinget myndigheten och ber om en förklaring samt uppmanar myndigheten att vidta åtgärder för att följa språklagen och korrigera bristerna. Dessa kontakter har snarare ökat än minskat under de senaste åren. Under det gångna året har flera kontakter gällt bristfällig svenskspråkig information om covid-19.

Orsaker till att service inte erbjudits jämnt på svenska och finska är brister i planeringen och servicekedjan, personalens bristfälliga språkkunskaper och brister i kunskapen om vad språklagen stadgar gällande myndighetens skyldighet att erbjuda service på båda nationalspråken. Ofta hänvisas det till resurs- och personalbrist.

Upprepade negativa upplevelser kan leda till att svenskspråkiga inte ens försöker få service på svenska. Om svenskspråkiga väljer att använda finska i kontakt med myndigheten i rädsla för att få sämre service eller bli osakligt bemötta, kan myndigheten felaktigt uppleva beteendet som ett minskande behov av service på svenska. Ett positivt

språkklimat förutsätter att myndigheten självmant signalerar att den vill erbjuda kunden service på båda officiella språken.

Trots det ovan beskrivna finns det också tecken på att många finskspråkiga finländare har en positiv inställning till svenska språket. I den svenskspråkiga skolan finns en överrepresentation av elever på ca 10 procent jämfört med den svenskspråkiga befolkningens storlek enligt befolkningsregistret. Det visar att intresset för svenska språket är stort särskilt i de tvåspråkiga familjerna, men även i en del familjer som är enspråkigt finska. Största delen av de tvåspråkiga familjerna väljer att registrera sina barn som svenskspråkiga, vilket visar att det finns ett intresse för att bevara svenska språket i Finland och att det upplevs som viktigt att barnet lär sig svenska.

6. Har ni några andra kommentarer?

Folktinget följer huvudsakligen med hur de språkliga rättigheterna förverkligas utgående från grundlagens, språklagens samt övrig lagstiftnings bestämmelser.

Den privata sektorns aktörer (näringslivet och tredje sektorn), samhällspåverkare och opinionsbildares inställning till svenska språket har en stor betydelse och kan påverka språkkattityderna både i positiv och negativ riktning. Det är viktigt att kunna argumentera för nyttan av att lära sig språk i allmänheten och svenska i synnerhet. För Finlands del kan man betona kontakterna till de övriga nordiska länderna. Det finns ett behov av att stärka undervisningen i den grundläggande utbildningen och i andra stadiet om de nordiska ländernas gemensamma historia, kultur och om de språk som talas i Norden. Kunskaper i svenska är viktiga för upprätthållandet av en nordisk samhörighet och för handelskontakter. En möjlighet är att skapa ett kompanjonskap mellan näringslivet och offentliga sektorn, för att förbättra språkkattityderna och motivationen hos personer att lära sig svenska. Det finns ett behov att förstärka finskspråkiga personers motivation att lära sig svenska och att använda svenska i kontakt med svenskspråkiga.

En växande del av Finlands befolkning talar ett annat språk än finska eller svenska som modersmål. Nyanländas betydelse är stor för att motverka den arbetskraftsbrist som hotar att uppstå på grund av den demografiska utvecklingen i Finland. Hittills har de finländska myndigheterna inte aktivt erbjudit nyanlända integrationsutbildning på svenska. Situationen är särskilt oroväckande i huvudstadsregionen där bara en bråkdel av de nyanlända hittills har integrerats på svenska. Folktinget anser att det är viktigt att myndigheterna aktivt utvecklar integrationsstigar på både finska och svenska. För många nyanlända skulle svenska vara lättare att lära sig än finska. Redan nu råder det inom många branscher brist på svensktalande personal. Det behövs också i framtiden personer som kan erbjuda service på svenska. Folktingets utredning från år 2020 "Vart försvinner den svenskspråkiga vårdpersonalen?" visar

att det finns ett stort behov av svensktalande arbetskraft bl.a. inom social- och hälsovårdssektorn.

[\(Vart försvinner den svenskspråkiga vårdpersonalen rapport.pdf \(folktinget.fi\)\).](#)

Helsingfors, den 30.6.2021

Christina Gestrin

Folktingssekreterare

